

Mövzu 6. Topdansatışın struktur və funksiyaları

Bazar münasibətlərinə keçid şəraitində malın hərəkəti prosesinin zəruri intensivlik və sürət prosesini təmin edən mühüm bənd topdan satışıdır ki, onun əsas vəzifəsi malların satışının sonrakı alqı-satqısı və ya peşəkar istifadəsidir. Paylanma kanalları üzrə malların hərəkətini təşkil etməklə topdansatış məhsulun istehsal və istehlakını sinxronlaşdırır.

Topdansatış – müəssisə, təşkilatlar arasında münasibət formasıdır ki, malın satışı üzrə iqtisadi əlaqələr tərəflər arasında müstəqil formalaşır. Bu, regionlar, sahələr arasındakı iqtisadi əlaqələr sisteminə təsir edir, ölkədə malın yerləşdirilmə yollarını müəyyənləşdirir ki, buna görə əməyin ərazi üzrə bölgüsü aparılır, bölgələrin inkişafında mütənasiblik əldə olunur.

Topdansatışın həyata keçirilməsinin prinsipləri:

1. *Onun fəaliyyəti üçün resurs əsasının yaradılması*, alıcıların ödəniş qabiliyyətli tələbini ifadə edən mal kütləsi və pul vəsaitlərinin balanslaşdırılmasına nail olmaq .

2. Ortaqları azad şəkildə seçmək və satış razılığının uğurlu realizəsi üçün kommersiya əlaqələrini formalaşdırmağa imkan verən *bazarın zəruri infrastruktur elementlərinin yaradılması*.

3. Maddi stimullaşdırma və məsuliyyət elementlərinin əhatə olunduğu bütün topdansatış mərhələlərində *maliyyə-qiyət tənzimləmə sisteminin formalaşdırılması*.

Topdansatışda həll olunan tapşırıqlar:

İstehsal- texniki təyinatlı məhsulun və istehlak malının tələb-təklif vəziyyətinin cari və perspektiv proqnozları ilə konyunktur araşdırma bankının yaradılması;

İstehlakçıların çeşid, kəmiyyət və keyfiyyət üzrə real istəklərinə uyğun məhsul istehsalının yerləşdirilməsi;

Əldə olunmuş sifariş, müqavilə və kontraktlar üzrə istehlakçıların müasir, ritmik və keyfiyyətli təminatı;

Mal ehtiyatlarının formalaşdırılması və operativ manevr məqsədləri üzrə və ya sifarişçilərin cari və gözlənilməz ehtiyacı olanda anbar saxlanması

təşkili

Mobil nəqliyyatın yüksəkmexanizmi yükləmə-boşaltma vasitələrindən, çoxdövriyyəli və keyfiyyətli konteyner növlərindən istifadə ilə topdansı mütərəqqi forma və metodlarının tətbiqi;

Hər kəs üçün kommersiya uğurunun layiqli payını qorumaqla satıcı və alıcılar arasında topdansı prosesinin bütün qarşılıqlı əlaqə sisteminin iqtisadi metodlardan geniş istifadə ilə stimullaşdırılması və tənzimlənməsi;

Topdansı prosesinin bütün realizə mərhələlərində dövriyyə xərclərinin səviyyəsini aşağı salma nəticəsində mümkün maksimal qənaətə nail olmaq;

Topdansı linki mal axınının struktur və istiqamətini müəyyən etmək və ticarətdə istehsal çeşidini yaratmaqla istehlak bazarına kifayət qədər yüksək mal kütləsinin bələdçisi kimi çıxır. **Topdansı üçün xarakterikdir:**

Müəssisə-istehsalçıdan çoxlu mal alışı;

Məhsul istifadəçilərinin aralıq dərəcəsinin sayının yüksəldilməsi;

Aralıq və son istehlakçıların istəklərinə uyğun mal çeşidlərinə malik olmaq;

Mal keyfiyyətlərinin müasir yenilənmə və yaxşılaşdırma siyasətinin aparılması;

Satışın təşkili və aparılması üçün kifayət qədər kapitalın olması;

Malların dövriyyəsində riskin qəbulu.

Beləliklə, istehsalçı və pərakəndə satış müəssisələrinin topdansı strukturunun xidmətlərinə yönəlməsinə əsas vardır.

Yeganə mal hərəkəti sisteminin ayrılmaz hissəsi olan topdansı ticarət köklü yenidənqurma tələb edir. Buna görə də topdansı ticarətin inkişafı sahəsində mühüm uzunmüddətli vəzifələrindən biri onun struktur yenidənqurulmasıdır ki, təşkilinin belə formalarını nəzərdə tutur. Bunlar maksimal şəkildə topdansı xidmətin istifadəçiləri arasında kiçik sahibkarlığa yönəlməlidir.

Son illərdə topdansı əməliyyatların həcmi kəskin şəkildə azalmışdır. Malları pərakəndə satanların təchizatında topdansı müəssisələrin rolu əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşmüşdür. Bununla bağlı topdansı ticarətin inkişafı sahəsində dövlət siyasətinin ikinci mühüm vəzifəsi böhranın dayandırılması və topdansı əməliyyatların həcmının stabilləşdirilməsidir.

Yaranmış topdansı potensialından istehlak bazarında bölgələrarası inteqrasiya proseslərinin tam dəstəklənməsi və stimullaşdırılması üçün fəal şəkildə istifadə olunmalıdır.

Topdansatış ticarətin mövcud maddi-texniki bazası çox onilliklər ərzində yaranmışdır. Anbar iqtisadiyyatının yenilənməsi tələb olunur. Bu təkcə mütərəqqi texniki avadanlıqlarla təchiz olunmuş yeni müasir anbarların tikilişi hesabına olmamalı, həm də fəaliyyətdə olan anbarların bərpası və texniki yenilənməsi, mövcud maddi-texniki bazanın rasionallaşdırılması hesabına aparılmalıdır.

Topdansatış ticarətin inkişafı sahəsində dövlət siyasətinin digər vəzifələri arasında rəqabət mühitinin inkişafı və topdansatış ticarət bazarında monopolizmin üstələnməsi, həmçinin yerli məhsul bazarında topdansatış işinin stimullaşdırılmasını qeyd etmək lazımdır.

Topdansatış ticarət qarşısında qoyulan yeni vəzifələr və onun inkişaf məqsədləri ilə bağlı aşağıdakıları demək lazımdır:

Mal hərəkəti kanal arının inkişaf etmiş strukturunun yaradılması;

Mal axınının müvafiq intensivliyinin dəstəklənməsi;

Mal axını prosesinin rezerv maliyyə təminatı mənbələrinin formalaşdırılması;

Dövriyyənin hərtərəfli xərclərinin iqtisadi təminatı.

İqtisadi münasibətlərin bazaryönümlü sistemində topdansatış ticarətin funksiyaları da dəyişir. Belə ki, ***topdan alıcılara münasibətdə onun funksiyaları*** azaldır:

Ehtiyac və tələbin qiyməti;

Ticarətdə sənaye çeşidinin yenidən təşkili;

Mal ehtiyatlarının yığılması və qorunması;

Malların çatdırılması;

Kredit;

İnformasiya və konsaltinq xidməti.

Malsatanlara münasibətdə topdansatış ticarətin funksiyası aşağıdakılardan ibarətdir:

Kommersiya fəaliyyətinin konsentrasiyası;

Mal arda mülkiyyət hüququna keçmə prosesini dəstəkləmə;

Mal hərəkəti prosesinin investisiya təminatı;

Kommersiya riskinin minimallaşdırılması;

Marketinq xidməti.

Bütöv və funksional münasibətdə topdansatış ticarətin istiqamətinin dəyişməsi təkcə ticarətdə islahatların dərinləşməsi üçün şərait yaratmır, həm də bütövlükdə istehlak bazarında strateji stabil iyi təmin edir.

Topdansatış ticarət müəssisələrinin əsas təsnifat əlamətləri cədvəl 5.1-də verilmişdir.

Ticarət müəssisələrinin başlıca mülkiyyət forması xüsusiyyətdir; fərdi sahibkarlıq, iqtisadi əməkdaşlıq və səhmdar cəmiyyəti.

Topdansatış ticarət müəssisələrinin fəaliyyəti onların perspektivi və yerinə yetirilən funksiyalarla şərtlənir. Burada ərazi amilinin təsiri də nəzərdə tutulur. Əgər topdansatış müəssisəsi mal istehsalı zonasında yerləşirsə, onda o buraxılış bazası adlanır. Buraxılış bazalarının təyinatı malların istehsal rayonundan istehlak rayonuna çatdırılmasıdır. Onlar malı istehsalçılardan alır, öz anbarlarında boşaldılmış partiyaları sortlaşdırır və onları topdan və pərakəndə müəssisələrə göndərirlər.

Cədvəl 5.1

Topdansatış ticarətin əsas əlamətlər üzrə təsnifatı

Mülkiyyət forması	Təyinatı	Ərazi xidməti sahəsi	Mal-ticarət profili
xüsusi	buraxılış	rayon, rayonlararası	dar ixtisaslaşmış
qarışıq	ticarət	şəhər	ixtisaslaşmış
bələdiyyə	ticarət-satış	əyalət, ucqar	universal
dövlət	ticarət-təchizat	regional, regionlararası	birləşdirilmiş
istehlak kooperasiyası	paylayıcı soyuducular, soyuq anbarlar	federal	qarışıq

Topdansatış ticarət şəbəkəsində ticarət-satış bazaları fəaliyyət göstərir ki, mal istehsalı rayonlarında yerləşir. Bu bazalar müxtəlif rayonlarda istehsal olunan məhsulların alışı ilə məşğul olurlar, o cümlədən buraxılış bazaları da bura aiddir. Sonra mal topdansatış bazalarına bitişik pərakəndəsətış müəssisələrində realizə olunur.

Məhsul bazarının formalaşmasında müəyyən rol *regional və federal* səviyyəli şirkətlər oynayır. Onlar yerli və xarici məhsulların satışı üzrə topdansatış müəssisəsi kimi çıxış edirlər. Şirkətlərin paylayıcı soyuducu və soyuq anbarları olur. Analoji funksiyalar qeyri-ərzaq mallarının satışında da həyata keçirilir.

Maddi-texniki təminatda *satış-marketing topdansatış müəssisələrini* vurğulamaq lazımdır. Bu müəssisələr əsasən xammal və istehsal təyinatlı məhsulların satışı üzrə ixtisaslaşır.

Topdansatış müəssisələri ərazi xidmətlərinin sferası baxımından *rayon, rayonlararası, əyalət və ucqarlara* bölünür.

Satış-ticarət profili üzrə topdansatış müəssisələr həm *geniş*, həm də məhdud *çəşidli mallara* sahib ola bilərlər; həm *ayrı-ayrı məhsul qruplarında ixtisaslaşmış*, həm də *uniərsal* ola bilərlər.

Malların istehsalçıdan istehlakçıya çatdırılmasında əsas əhəmiyyəti kiçik və topdansatış qida bazarları daşıyır. Onlar malları istehlakçıya yaxınlaşdırmağa, onların satışını mobil və alıcılar üçün rahat yerdə təşkil etməyə şərait yaradırlar. Topdansatış bazarı mövcud qiymətlərə satılan zəruri mal çeşidlərinə yönəlmişdir və malın hərəkəti prosesi ilə qarılıqlı əlaqədədir. Bazarların işinə sanitariya xidməti, keyfiyyət üzrə yoxlanış, sığorta şirkəti, mühafizə təşkilatı ilə nəzarət olunur. Topdansatış bazarlar o zaman formalaşır ki, onlara real tələbat yaranır (alıcıların istəyi, məhsul istehsalçıların maraqları).

Mürəkkəb çeşidlər, həmçinin yeni malların satışı üçün topdansatış anbarları onların realizəsini nümunə zəifləmədən təşkil edir.

Topdansatış ticarət formaları arasında *birja* satışını da qeyd etmək lazımdır. Onlar alqı-satqı aparmaq və konkret malların alış-satışı üzrə razılıqlara gəlməyə imkan verir. Bununla yanaşı birja birja məhsullarının qiymətlərinin tənzimləyicisi kimi də çıxış edir.

Kiçik topdansatış ticarəti daha geniş yayılmışdır. Bu satış malları çox da böyük həcmdə almayan kiçik mağaza, pavilyon, çadır, piştaxtalara yönəlmişdir.

Hal-hazırda **topdansatış ticarətin əsas formaları** vardır:

Tranzit, topdansatış baza malları öz anbarlarına çatdırmadan birbaşa son istehlakçıya satır;

Anbar, malların satışı birbaşa öz anbarlarından həyata keçirilir.

Bu satış formalarının nəticəsi topdansatış tranzit dövriyyəsi və anbar mal dövriyyəsidir ki, buna xüsusi çəki lazımdır.

Tranzit mal dövriyyəsi bölünür:

Hesablaşmalarda iştirakla mal dövriyyəsi. Satış firması malsatana daşınan malın dəyərini ödəyir, bu pulu isə sonra öz alıcılarından əldə edir.

Hesablaşmalarda iştirak olmadan mal dövriyyəsi. Malsatan birbaşa alıcıdan hesabı alır.

Tranzit dövriyyənin təşkilində topdansatış bazası ayırıcı ödənişlə malsatanla qəbul edən arasında vasitəçilik rolunu həyata keçirir. Bununla yanaşı o, malsatan və məhsulu alanla müqavilə bağlayır, müqaviləyə əməl olunmasına nəzarət edir. Tranzit dövriyyədə əmək sərfi anbardan çox

aşağıdır, buna görə də yüksək qiymətlər baxımından topdansatış bazaları üçün əlverişlidir. Malların tranzit daşınması üçün əsas sənəddir ki, topdansatış müəssisəsi tərəfindən yazılır və konkret malsatana ünvanlanır, surəti isə alıcıya – bazar müştərisinə ünvanlanır.

Satışın anbar formasında **malların anbardan topdansatış metodlarından aşağıdakılar istifadə olunur:**

1. *Alicıların malları şəxsi toplaması* rəng, model, şəkil lazım gələrsə mürəkkəb çeşidli məhsullar (avtomobillər, kürklər, tikiş məhsullarının yeni modelləri, mebel və s.) üzərində təcrübədən keçirilir.

2. *Malların öncül mal növləri otaqları vasitəsilə satışı.* Bu otaqlar maşınların kuzasında quraşdırılır, hərəkətli yeşiklər, nümunə piştaxtaları, reklam albomları, kataloqlar, biznes-xəritələrlə təchiz olunur ki, bunların əsasında maldaşıyan malların alıcılara çatdırılması haqqında elanı yaradır.

3. *Malların avtoanbarlardan satışı,* bu anbarlar bazada doldurulur, qrafik üzrə hərəkət etməklə malları mağazalara təhvil verirlər.

4. *Bağlama satışı* kiçik topdansatış bağlama ticarəti vasitəsilə fərdi və ya pərakəndəsətış formasında əhalini təmin edir.

5. *İstehlakçılar tərəfindən yazılı şəkildə hazırlanmış, telefon, teleqraf, telefaksla bildiriş, sifarişə uyğun malların seçilməsi.*

6. *Çoxsaylı satış agentləri və satıcıların sifariş portfelinin formalaşdırılmasına cəlbə.*

Son dövrlərdə mənası “ödə və apar” olan “keş ənd kerri” tipli *kiçik topdansatış* mağaza-anbarlar geniş yayılmışdır. Bu növ mağazalar kiçik istehlakçıların təminatına yönəlmişdir: piştaxta, pavilyon, ticarət köşkləri və s. Bu növ mağaza anbarlar özünəxidmət prinsipi əsasında fəaliyyət göstərir.

Onlar minimal fəaliyyət xərcləri ilə yüksək mal dövriyyəsinə malikdirlər. Belə ki, onların ənənəvi sahələri və böyük anbarlarda olan bahalı nəqliyyat və yüklətmə-boşaltma avadanlıqları yoxdur. Nağdsız buraxılış və kredit olmadığına görə haqq- hesabların həcmi də ixtisara salınır. Xərclərin yüksək olmayan səviyyəsi daha aşağı qiymətləri müəyyənləşdirməyə imkan verir. Mağaza-anbarlar üçün alışlar birbaşa sənaye müəssisələrində aparılır.

Sahibkarlıq, demonopolizasiya və özəlləşdirmənin inkişafı məhsul bazarının yeni təşkilat formalarına həyat bəxş etmişdir. Onların arasında *mal auksionları, hərraclar, yarmarkalar, birjalar, satış-sənaye sərgiləri, topdansatış qıda bazarları* mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Mal auksionları dövrü şəkildə fəaliyyət göstərən, fərdi xüsusiyyətlərə (xəz-dəri xammalı, bədii zərgərlik məhsulları, incəsənət əsərləri, nadir tarixi tapıntılar və s.) malik olan malların satışını təqdim edən xüsusi təşkil olunmuş bazarlardır. Auksionlarda mallar ictimai satış yolu ilə satılır, ən yüksək pulu təklif edən malı alır.

Hərraclar – bu malların elə satış növüdür ki, bir neçə malsatandan müəyyən müddət ərzində təklif gəlir, kimin təklifi satış təşkilatçısına daha xeyirlidirsə, onunla da müqavilə bağlanır. Satışın müxtəlif növləri fərqlənir: satışda bütün arzu edən firmaların iştirak etdiyi açıq, satışda iştiraka yalnız müəyyən firmaların dəvət olunduğu bağlı.

Yarmarka – bu dövrü fəaliyyət göstərən bazardır ki, mütəmadi olaraq bir yerdə, ilin müəyyən bir vaxtında və təyin olunmuş müddət ərzində yığılır.

Birjalar – məhsul, xammal, qiymətli kağızların mütəmadi topdansatış fəaliyyətidir ki, orada real məhsulun alqı-satqısı, hecinq əməliyyatları, birja məhsullarının standartlarının müəyyənləşdirilməsi həyata keçirilir. Burada müqavilə növləri işlənib hazırlanır, qiymətlərin məzənnəsi, arbitraj funksiyalarının həyata keçirilməsi, hesablaşmaların aparılması, informasiya fəaliyyəti də birjaların fəaliyyətinə daxildir. Birjalar təyinat və fəaliyyət obyektinə görə fond, valyuta, əmək və məhsul birjalarına bölünür.

Mal birjalari – daim fəaliyyətdə olan bazarların xüsusi növüdür ki, genetik əlamətləri, eyni keyfiyyəti və əvəzləyiciləri olan kütləvi xammal və qida məhsulları üzrə müəyyən şəraitdə alqı-satqı razılaşmaları aparılır. Belə ki, mal aşkarlanmadan və baxış keçirilmədən satılır. Müasir mal birjalari universal kommersiya strukturlarıdır ki, sahibkarlara bazarın konkret malı üzərində fəaliyyətə yönəlməyə kömək edir. Mal birjalari mal dövriyyəsi prosesinin təşkilində stabilləşdirmə rolunu oynayır, tələb və təklifi bərabərləşdirməklə istehsalçılar arasında rəqabət yaradır və qiymətləri formalaşdırır.

Satış-sənaye sərgiləri – elmi-texniki nailiyyətləri göstərmək məqsədilə təşkil olunmuş dövrü fəaliyyət göstərən bazarlardır ki, burada qoyulmuş nümunələr üzrə kommersiya razılaşmalarının aparılmasına icazə verilir.

Topdansatış ticarət növbəti alqı-satqı məqsədilə malların alış-satışını həyata keçirən, eyni zamanda malların topdansatış dövriyyəsinin təşkili üzrə kommersiya xidmətləri göstərən geniş müəssisələr şəbəkəsindən ibarətdir.

Hal-hazırda topdansatış müəssisələri şəbəkəsi müxtəlif təşkilati-hüquqi formalı müəssisələrə təqdim olunur.

Ölkədə aparılan topdansatış ticarətin struktur inkişaf siyasəti uzunmüddətli məqsəd kimi topdansatış fəaliyyəti həyata keçirən strukturların bazar müxtəlifliyinin təminini qoyur. Bu da istehlak bazarının mallarla doldurulmasına imkan yaradacaq, paylanma kanalları üzrə onların maneəsiz irəliləməsi üçün şərait formalaşdıracaq, yerli istehsalçıların aktivləşməsinə gətirib çıxaracaq.

Topdansatış müəssisələrin hüquqları əhəmiyyətli dərəcədə genişlənilir. Onlar müstəqil şəkildə öz ixtisaslaşmalarını, fəaliyyət sahəsi və zonasını, fəaliyyət muxtariyyatının səviyyəsini və funksional istiqamətini müəyyən edir.

Bazar şəraitində topdansatış ticarət daha kövrək olmalı və iqtisadi şəraitin istənilən dəyişikliyinə optimal reaksiya göstərməlidir. Bunu istehlak bazarında topdansatış strukturlarının tip və növlərinin ardıcıl inkişafı əsasında təmin etmək olar.

Topdansatış müəssisələrinin tip müxtəlifliyinin əsasında onların fəaliyyət miqyası durur. Buna görə də ümummilli səviyyəli nəhəng topdansatış müəssisələrini və regional səviyyəli topdansatış müəssisələrini ayırmaq lazımdır.

Ümumi səviyyəli topdansatış müəssisələri topdansatış ticarətin bütün sahədaxili strukturlarının özəyini təşkil edir. Onlar onun möhkəmliyi və strateji stabilliyinə zəmanət verməlidirlər. Onların mühüm vəzifəsi nəhəng yerli məhsul istehsalçılarına, həmçinin xarici istehsalçı və mal satanlara xidmət üçün nəzərdə tutulmuş mal hərəkəti kanallarının zəruri strukturunun yaradılmasıdır.

Ümummilli səviyyəli topdansatış müəssisələri malları bütün ölkə ərazisində realizə edirlər.

Ümummilli səviyyəli topdansatış müəssisələrinin əsas təşkilati-hüquqi forması dövlətin onların kapital nizamnaməsində nəzərəcarpacaq iştirak payının olduğu səhmdar cəmiyyətlərinin açıq tipidir. Bu, dövlət konsernləri də ola bilər.

Ümummilli səviyyəli topdansatış müəssisələri perspektivdə transmilli şirkətlərin satış-maliyyə-sənaye, satış-maliyyə qruplarının formalaşdırılmasının əsasını qoymalıdır.

Malların topdansatış realizəsi prosesini *regional səviyyəli topdansatış müəssisələri* yerinə yetirir. Onlar malları birbaşa istehsalçılardan və federal

səviyyəli topdansatış müəssisələrindən alırlar, onları öz fəaliyyət zonasında istənilən topdansatış alıcılarına çatdırırlar.

Onların fəaliyyətinin əsas vəzifəsi regional mal bazarlarını mallarla təmin etməkdir. Bu topdansatış müəssisələri qrupuna muxtar topdansatış strukturları və sənaye müəssisələrinin satış şöbələri, həmçinin böyük pərakəndə satış müəssisələrinin topdansatış strukturları daxil ola bilər.

Regional səviyyəli müəssisələr iqtisadi əməkdaşlıq və səhmdar cəmiyyətləri formasında fəaliyyət göstərir.

Regional səviyyədə birliklərin pərakəndə növü genişlənməlidir. Onlar həm zəncirvari topdansatış şirkətləri kimi, həm də könüllü topdan və pərakəndə satış zəncirləri formasında formalaşa bilər.

Topdansatış müəssisələrinin hər bir tipi müxtəlif növlərdə mövcud ola bilər. **Bununla belə topdansatış müəssisələrinin aşağıdakı növləri ola bilər.**

Topdansatış ticarət formasında ixtisaslaşma. Burada mal üzərində mülkiyyət hüququnun topdansatış ticarətə keçidinin alqı-satqı əməliyyatlarının tam kompleksi həyata keçirilir. Bu necə deyərlər *müstəqil topdan-satış satıcılarıdır*;

Vasitəçi topdansatış strukturları öz fəaliyyətində mal üzərində mülkiyyət hüququnun onlara keçməsindən istifadə etməzlər (distribütorlar);

Topdansatış dövriyyənin təşkilatçıları.

Topdansatış ticarət üzrə ixtisaslaşmış müəssisə (müstəqil topdan malsatanlar) istehlak bazarında topdansatış struktur sisteminin əsasını təşkil etməlidirlər. Onların əsas vəzifəsi mal hərəkətinin orta bəndində bazara əsasən böyük istehsalçılar və pərakəndə satıcıların çıxışı üçün zəruri şəraiti yaratmaqdır. Bunlar həm ayrı-ayrı mallarda ixtisaslaşmış, həm də universal topdan satıcılar ola bilər. Onlar göstərilən xidmətlərin müxtəlif formalarına malik ola bilərlər.

Vasitəçi topdansatış strukturları (distribütorların) müəssisə-broker, müəssisə-nümayəndəsi kimi çıxış edə bilərlər. Onlar müştərinin tapşırığı, daha doğrusu onun hesabına fəaliyyət göstərirlər. Onların fəaliyyətinin əsas predmeti kimi informasiya təminatı çıxış edir.

Topdansatış dövriyyənin təşkilatçıları – mal birjalrı, topdansatış yarmarkalar, auksionlar, topdansatış qida bazarlarından ibarətdir. Onlar topdansatış strukturunun mühüm strukturudur və əsas vəzifələri isə topdansatış ticarətin təşkili üçün şəraitin yaradılmasıdır. Amma onlar topdan-satış ticarət fəaliyyətinin subyektləri kimi çıxış etməzlər.